

С.Б. Томашков¹, Ю.В. Огерчук²,
ORCID: ¹ 0009-0008-5606-8430, ²0000-0003-1494-622X
Національний університет "Львівська політехніка"

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ РИЗИКІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

<https://doi.org/>

© *Томашков С.Б., Огерчук Ю.В., 2023*

Розглянуто різні підходи щодо сутності трактування поняття «ризик». Охарактеризовано різні види ризиків, які можуть впливати на підприємство при здійсненні ним зовнішньоекономічної діяльності. Сформовано процес оцінювання впливу ризиків зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних компаній через формування системи показників. Описано кожен окремий етап рекомендованого процесу. Наведено характеристики якісного та кількісного методу оцінювання. Підкреслено, що вибір ризиків, і відповідно, показників їх оцінювання залежить від об'єкту дослідження, отриманої інформації та призначення.

Ключові слова: ризик, оцінювання, вплив, зовнішньоекономічна діяльність, процес, метод.

Постановка проблеми

Ризик є невід'ємною частиною господарської діяльності будь-яких організацій, які діють на ринку в умовах конкуренції під впливом зовнішнього та внутрішнього середовищ. Синонімом слова ризик часто є втрата, невдача, яка призводить до негативних наслідків. Однак, скільки би цьому питанню не присвячувалось наукових чи практичних робіт, воно і надалі залишається актуальним, оскільки світ стає більш мінливим, загрози, які колись відносились до форс-мажорних обставин, стали нашою буденністю.

Актуальність дослідження

Управління ризиком як управлінська діяльність повинен базуватись на системі показників, які характеризують ті чи інші види ризиків. Оскільки видів даної категорії є досить багато, то, зазвичай, аналітики на підприємствах не в змозі охопити великий об'єм інформації для оцінювання та аналізування появи усіх можливих несприятливих ситуацій чи потенційних втрат. Тому, варто сформувати процедуру вибору найбільш актуальних для зазначеної діяльності видів ризиків та показників, які кількісно чи якісно характеризують конкретний обраний вид та їх оцінювання.

Формування мети та завдань

Метою статті є аналіз сутності поняття ризик, визначення видів ризиків у зовнішньоекономічній діяльності та представлення рекомендованих етапів процесу оцінювання впливу ризиків зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних компаній через формування системи показників

Аналіз останніх досліджень і публікацій

За результатами дослідження Андрейчикової А. М. [1] з поняттям «ризик» люди ознайомлені дуже давно. Однак, хоча виникнення ризику збігається з народженням людства, проте теорія ризику як самостійна наука з'явилася лише нещодавно. До цього вона існувала як складова частина інших теорій.

Питанню ризику присвячено дуже багато наукових праць відомих науковців. До них варто віднести Вітлінського В.В., Загороднього А.Г., Вознюк Г.Л., Волкова І.О., Машину Н.І., Мочерного С.В., Пасічника В.Г та інших. Більшість з них розглядали ризик як категорію, яка вказує на потенційне настання негативних наслідків. Так, Загородній А.Г. та Вознюк Г.Л. у своєму фінансово-економічному словнику трактують ризик як усвідомлену суб'єктом небезпеку, яка призведе до непередбачуваних втрат щодо очікуваного прибутку, майна, грошей під дією мінливих умов економічного середовища [10]. Мочерний С.В. ототожнює поняття «ризик» з непередбачуваністю, ймовірною появою подій з негативними наслідками [30]. Червінська Т. М. [50] розглядає ризики зовнішньоекономічної діяльності, як потенційні несприятливі події, які можуть завдати шкоди або матеріальних збитків її учасникам. І лише деякі з дослідників ризику звертають увагу також і на позитивну його сутність. Зокрема, Цвігун Т. В. [49] визначає ризик, як категорію, об'єктивно-суб'єктивного характеру, що відповідає сприйняттю суб'єктами економічних відносин ймовірності настання певної ситуації, що виникає у невизначений (незапланований, непередбачуваний) час у процесі реалізації будь-якого виду діяльності чи прийняття рішень, що може призвести як до позитивних (отримання додаткового прибутку), так і негативних наслідків (втрата частки ринку, недоотримання доходу, банкрутства) або їх відсутності.

Існують різні види ризиків. Класично їх поділяють на систематичні та несистематичні. Систематичні ризики – це ризики, які не залежать від фінансово-господарської діяльності і часто пов'язані з зовнішнім середовищем (валютні, політичні, міжнародні ризики тощо). Несистематичні ризики - це ризики, які є унікальними для конкретного підприємства, відповідають його умовам функціонування (кадрові ризики, технологічні тощо).

Посохов І. М. [41] у своїй статті навів узагальнену класифікацію ризиків, яка представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Види ризиків промислових підприємств за ознаками

Ознаки	Види ризиків
За сферою застосування капіталу	Виробничі, комерційні, фінансово-кредитні
За сферою передбачуваності	Передбачувані та непередбачувані
За ступенем допустимості	Мінімальний рівень можливих втрат очікуваного прибутку в межах (0-25%), підвищений рівень можливих втрат очікуваного прибутку в межах (25-20%), критичний рівень можливих втрат очікуваного прибутку в межах (50-75%), катастрофічні можливі втрати 75-100% власний коштів, що загрожує банкрутству підприємства.
За наслідками	Ризики, що мають наслідком збиток чи нульовий результат, ризики, що мають наслідком позитивний або негативний результат
За джерелами виникнення	Господарська діяльність, особистість підприємця, недоліки в інформації.
За ступенем правомірності	Виправдані, не виправдані
З масштабом прояву	Зовнішні, внутрішні
За тривалістю дій	Постійні, довгострокові, короткострокові
За можливістю страхування	Страхові, нестрахові
За часом виникнення	Ретроспективні, поточні, перспективні

Щодо ризиків зовнішньоекономічної діяльності, то вони мають іншу дещо специфіку. Однак, попередні види ризиків за вказаними ознаками також варто брати до уваги, оскільки вони характеризують ризики за ознаками, які відповідають і ризикам зовнішньоекономічної діяльності. Отже, на

основі проаналізованих праць Дзуліт З. П., Завербного А. С., Левченко М.О, Передало Х. С., Петришин Н.Я., Подри О.П., Рудницької Ю. В., Наумчук С. І. [7, 27, 40, 58], нами виокремлено наступні види ризиків зовнішньоекономічної діяльності: митні ризики; ризик країн-контрагентів; валютні ризики; транспортні ризики, ризики міжнародних контрактів; ризики міжнародного конкурентного середовища; ризики міжнародного маркетингу.

Розглянемо кожен з них детальніше.

1. Ризик країни контрагента - це ризик, який виникає в країні, в якій працює підприємство під дією політичних, економічних, соціальних, демографічних, екологічних та інших змін [27]. У праці [55] рекомендують використовувати ризик менеджмент у своїй компаніях для мінімізації даного виду ризику, зокрема такий інструмент як страхування.

2. Митний ризик виникають при здійсненні різного виду митних процедур (наприклад, неточності щодо формування коду УКТЗЕД, визначені митної вартості, порушення ключових критеріїв митного законодавства тощо). Подра О. П. та Петришин Н. Я. [40] у своїй праці виокремлюють чотири етапи виникнення митних ризиків, а саме: ризики при контролі доставки товарів; ризики, що відповідають митному контролю і оформленню; ризики, які часто виникають лише після митного оформлення, так як перед тим їх важко виявити; ризики, що виникають під час проходження митного аудиту.

3. Валютний ризик пов'язаний зі зміною валютних курсів, інфляцією, знецінення національної валюти.

4. Ризики міжнародного маркетингу – це ризики, що зумовлені неефективною маркетинговою діяльністю (невдалий вибір цільового сегмента, неефективні методи просування товару, недоцільне встановлення цін на продукцію тощо). Виокремлюють три основні категорії ризиків маркетингу: ринковий ризик, частковий ризик стратегії та ризики прибутку, які пов'язані з неможливістю забезпечити стратегією очікуваних ринкових марж.

5. Транспортні ризики пов'язані з транспортування товарів. Часто виникають через форс-мажорні обставини, через помилки при передачі відповідальності за вантаж при його транспортуванні, вибір транспортного засобу тощо [25]. Часто вони напряму пов'язані з ключовими положеннями Incoterms [26, 37].

6. Ризики міжнародних контрактів – це сукупність різних видів ризиків, яка включає ризики контрагентів, ризики визначення предмету контракту, пакування та маркування товарів тощо. Сюди відносять усі види ризиків, які відповідають структурі зовнішньоекономічного контракту.

7. Ризики міжнародного конкурентного середовища виникають під дією сильної конкуренції зі сторони зовнішніх суб'єктів господарювання.

Визначення видів ризиків зовнішньоекономічної діяльності відбувається на першому етапі управління ризиками, а саме ідентифікації. Наступним кроком є оцінювання ризиків, яке і передбачає формування відповідної системи показників. Загалом, виокремлюють кількісну та якісну оцінку ризиків. Волинець І. Г. [5] у своїй праці зазначає, що якісна оцінка передбачає оцінку умов для виникнення ризиків, а також визначає вплив цих ризиків на діяльність компанії. Це допомагає сформулювати думку щодо ступеня серйозності ризику, а також вибрати метод реагування. Кількісна оцінка ризиків допомагає визначити ймовірність виникнення ризиків, а також його вплив на організацію за допомогою використання методів експертних оцінок, а також статистичних та аналітичних методів [53].

Вибір виду оцінки ризику часто залежить від методу, який обрано. На сьогодні існують такі методи оцінювання ризику: метод експертних оцінок; метод побудови дерева рішень; статистичний метод; аналітичний метод; метод аналогів; метод аналізу доцільності витрат.

Горго І. О. [6], Плешко С. А. [39], Якошь І. С. [54] виділяють чотири групи оцінки ризиків:

1) розрахунково-аналітичні використовуються переважно для оцінювання фінансових ризиків, зокрема фінансової стійкості та платоспроможності. Базуються на внутрішній базі знань та даних.

2) економіко-статистичні використовуються при наявності великої статистичної бази даних. В цьому випадку обчислюється коефіцієнт варіації або середньоквадратичне відхилення, які є безпосередньо показниками ризику: один вказує на абсолютне відхилення, інший – на відносне

3) аналогові допомагають оцінити рівень ризику за окремим напрямком діяльності на основі порівняння з аналогом.

4) експертні застосовуються при недостатньому обсязі інформації для проведення розрахунків. Система показників формується експертами, наприклад, в бальному вираженні.

Щодо безпосередніх показників оцінювання впливу ризиків, то вони здебільшого або визначаються ймовірністю настання, за допомогою відповідної шкали чи балів (використання експертного методу, методу Дельфи, мозкового штурму тощо), або показниками, які характеризують динаміку ключових індикаторів процесу, що досліджується.

Основними критеріями оцінювання ризиків є [45]: можлива точність для оцінювання кількісних чинників ризику; рівень важливості впливу ризиків на вартість операції чи контракту; можливі додаткові втрати (бонуси, штрафи, витрати при збільшенні термінів виконання); фінансові проблеми (зменшення вартості цінних паперів, податки, додаткові збори, неплатоспроможність); вартість потенційних несприятливих прихованих факторів.

Виклад основного матеріалу

З метою удосконалення системи показників оцінювання впливу ризиків зовнішньоекономічної діяльності, нами було розроблено процес їх формування та вибору, оскільки вони є різні, і їх застосування залежатиме від об'єкту дослідження, отриманої інформації та призначення.

Спершу, ніж починати формувати показники оцінки впливу ризиків, варто структурувати безпосередньо самі ризики, тобто визначитись з їх класифікацією, оскільки вона є дуже різноманітною. Це потрібно для того, щоб можна було їх в подальшому легше ідентифікувати і створити відповідні формалізовані документи, в яких би легко можна було знайти інформацію про конкретні види ризиків, а також архівувати її для майбутнього аналізу.

Як відомо, ризики переважно поділяються на систематичні та несистематичні. Однак, нами пропонується їх класифікувати за видами діяльності, яке приватне підприємство здійснює в межах імпорту транспортних засобів. Це в першу чергу транспортні ризики, валютні ризики, митні ризики. Ну і звичайно, ключовими ризиками є економічні ризики, тобто ризики втрати доходів чи прибутку, частки ринку, конкурента, збільшення собівартості тощо. На сьогодні слід особливу увагу приділяти і форс-мажорним ризиками, оскільки ми живемо в досить динамічному середовищі. І те, що колись траплялось зрідка, тепер стає буденністю.

Наступним кроком є збір інформації відповідно до поставлених завдань. Тобто, що саме планується досліджуватися, який процес, за який період часу. Джерелами збору інформації для оцінювання ризиків в середині підприємства є внутрішня документація підприємства, організаційна структура управління, архівні дані, статистичні дані, опитувальні листи, результати як внутрішнього, так і зовнішнього аудиту тощо. Цю інформацію легко знайти. Щодо інформації про ризики, які є непідвладні компанії, то тут складніше. Потрібно піднімати дані щодо, наприклад, коливання курсів валют протягом певного періоду часу, паралельно оцінювати економічну та політичну ситуацію в країні, аналізувати ринок продажу чи закупівлі, конкурентів, контрагентів тощо.

Уся інформація, яка збирається підприємствам, часто вже є подана у формі якісних чи кількісних показників, які розглядаються в динаміці, через індексний метод тощо.

Відповідно до виду ризику, що має бути проаналізованим, вибирається метод оцінки. Загалом, найчастіше використовується аналоговий метод, тобто який базується на порівнянні, розрахунково аналітичний до фінансових показників та експертний. На нашу думку, варто поєднувати між собою усі методи. Хоча, не всі процеси і об'єкти можна оцінити кількісною оцінкою. Так, наприклад, ана-

логовий метод може швидше бути застосований до безпосередньо аналізу процесів підготовки транспортних засобів до перевезення. Тобто, провести паралелі між власним підприємством і фірмою конкурентом, чи управлінських процесів, процедур підписання контрактів тощо.

Після вибору методу визначається вид оцінки: якісний чи кількісний.

Якісна оцінка ризиків – це виявлення ризиків, проведення їх ідентифікації, аналізу умов їх виникнення, джерел формування, причин виникнення, їх впливу на конкретні процеси в організації.

До найбільш поширених методів якісного аналізу відносять методи моделювання діяльності організації, евристичні методи, методи збору інформації тощо. Загалом, з якісного аналізу завжди починається оцінка ризиків, оскільки сам процес ідентифікації ризиків розглядається вже як якісний аналіз. Однак, на нашу думку, якісний аналіз є значно ширшим видом аналізу, ніж проста ідентифікація ризику. Це більш поглиблений процес з широким спектром аналізованої інформації за різними напрямками оцінювання ризику.

Найбільш поширеним методом якісного аналізу є експертне оцінювання. Саме він дає можливість визначити ступінь ризику при відсутності повної та достовірної інформації, яка б уможливила використання статистичних методів. На практиці можуть використовуватись індивідуальні чи колективні експертні оцінки. Ми б рекомендували все таки колективні, оскільки вони уможливають більш точне представлення рівня впливу ризику.

Якісна оцінка впливу ризиків найчастіше визначається за допомогою рейтингу. Це показник успішності або популярності, сформований на основі формалізації експертного методу, та представляє важливість або вплив певного об'єкту та явища. Найпростішою формою проведення рейтингової оцінки є ранжирування, що передбачає структурування об'єктів за порядком їх зростання чи зменшення. Однак, можуть використовуватись при якісному оцінюванні і бальні оцінки чи відсоткові значення (ймовірності).

Переваги та недоліки рекомендованого експертного оцінювання наведено в табл. 2

Таблиця 2

Переваги та недоліки рекомендованого експертного оцінювання впливу ризиків зовнішньоекономічної діяльності

Індивідуальна експертна оцінка		Колективна експертна оцінка	
Переваги	Недоліки	Переваги	Недоліки
Оперативність отримання інформації для прийняття рішення	Суб'єктивність, відсутність упевненості в достовірності оцінки	Нижчий рівень суб'єктивності на відміну від індивідуальної експертизи	Труднощі в підборі і опитуванні експертів, опрацюванні інформації

Паралельно з експертним оцінюванням, особливо колективним, на підприємствах часто використовують метод колективного блокноту, який відноситься до евристичних методів. В ньому можна записати ключові ідеї чи запитання. Які в подальшому обговорюватимуться в колективі. Це метод також буде добре підходить для виявлення причин появи ризику, оцінювання їх напрямків розвитку та шляхів мінімізації. Цей метод можна назвати і метод генерування ідей.

Звичайно, є і інші методи якісної оцінки: метод мозкового штурму, морфологічний аналіз, метод Дельфи. Однак, на малому підприємстві їх навряд будуть використовувати. Окрім того, до методів експертної оцінки багато науковців ставляться з обережністю і вважають, що вони розроблялись під європейські компанії і в реаліях України є неефективними. Окрім того фахівці, які задіяні до даних методів, повинні бути справжніми професіоналами, мати добре розвинуту інтуїцію, базові знання з багатьох дисциплін, досвід в роботі. у інакшому випадку результати можуть бути помилковими.

Підсумкові результати якісного аналізу часто є вхідною інформацією для кількісного оцінювання впливу ризиків. Або кількісні методи використовуються відразу, при надходженні необхідних даних ззовні чи архіву. Кількісний аналіз ризиків – це представлення рівня ризику у числовому значенні.

Обирання того чи іншого методу серед кількісних методів буде залежати від виду і джерела ризику, виявленої проблеми, виду господарської діяльності, розміру підприємства, фінансового стану, наявної технічної та інформації бази даних тощо.

Кількісних методів оцінювання є досить багато. Це статистичні методи, метод чутливості, метод сценаріїв, метод імітаційного моделювання Монте Карло, метод аналізу доцільності витрат.

Найчастіше використовуються статистичний метод і метод сценаріїв.

Статистичний метод полягає в дослідженні статистики витрат, які мали місце в подібних (аналогічних) видах діяльності. Це розрахунок ймовірностей виникнення витрат, базуючись на використанні всіх можливих даних, що стосуються операцій, які аналізуються.

Частота виникнення витрат розраховується за формулою:

$$f = \frac{n}{n_s}, \quad (1)$$

де f – частота виникнення певного рівня витрат (коефіцієнт ризику)

n – число випадків, коли наставали втрати;

n_s – загальне число випадків у статистичній вибірці

Після отриманих результатів можна буде побудувати криву ймовірностей, або іншими словами криву ризиків.

При розрахунку даного показника, рекомендованим є наступний діапазон витрат:

0 – нульові втрати, безризикова зона;

0-0,25 – область мінімального ризику (часто характеризується розмірами витрат, які не перевищують величину прибутку);

0,25-0,5 – область підвищеного рівня ризику (часто характеризується розмірами витрат, які не перевищують величину валового доходу);

0,5-0,75 – небезпечна зона (характеризують ситуацію, коли підприємство зазнає збитків від своєї діяльності);

0,75-1 – критична зона (характеризує потенційно високий рівень банкрутства).

Метод сценарію або аналіз сценарію є досить популярним методом при оцінюванні ризиків. Він полягає в розгляді переважно трьох сценаріїв просування подій, а саме: песимістичному, оптимістичному та найбільш ймовірному. При цьому використовуються дані з експертних оцінок.

На підставі них в подальшому проводиться розрахунок ключових показників ризику: середньоквадратичне відхилення та коефіцієнт варіації. Один з них характеризує абсолютне відхилення від середньої величини, а інший – відносне. Найчастіше такі показники ймовірностей базуються на методі нормального розподілу.

Усі альтернативні дані при цьому мають бути ретельно оцінені. Альтернативних варіантів може бути також багато. Часто цей метод використовуються разом з методом чутливості, який передбачає дослідження зміну окремого конкретного фактору на результуючий показник.

Тому, як ми бачимо, оскільки багато методів є взаємопов'язані, і ми рекомендуємо лише деякі з них, керівництво все ж таки може використовувати і інші методи оцінювання, та, на підставі їх, сформувати об'ємну систему показників оцінювання впливу ризиків, з врахуванням усіх можливих розрахунків, для збереження їх в архіві чи подальшого опрацювання.

При потребі, аналізуючи певний вид ризику в залежності від завдання, працівник. Відповідальний за наліз, може вибрати собі той перелік показників, які йому є найбільш потрібні на даний час. І саме на підставі них провести вже глибший аналіз оцінки впливу ризиків зовнішньоекономічної діяльності та прийняти відповідне рішення: чи потрібен пошук додаткової інформації, додаткових досліджень, розширення спектру аналізованих показників чи застосування конкретних заходів щодо мінімізації, усунення чи прийняття конкретного ризику.

Пропоновані етапи оцінювання впливу ризиків зовнішньоекономічної діяльності через формування системи показників наведені на рис.

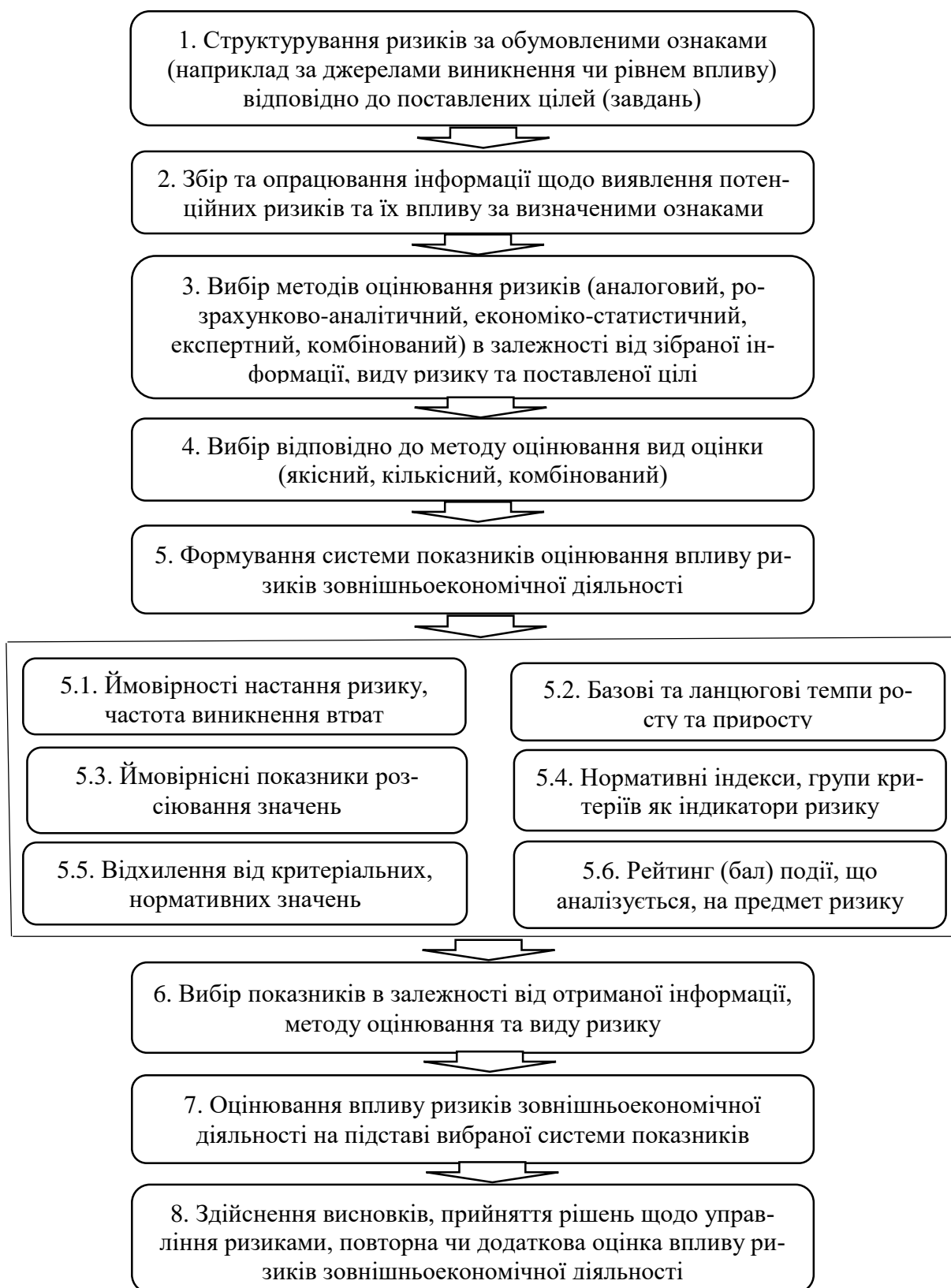

Рис. Пропоновані етапи оцінювання впливу ризиків зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних компаній через формування системи показників

Примітка: власна розробка

Висновки

На основі проведених досліджень нами було відзначено, що існує велика кількість видів ризиків, яких не можливо усіх охопити в процесі дослідження. Тому, в процесі управління ризиками в сфері зовнішньоекономічної діяльності та оцінювання їх впливу, варто спершу ідентифікувати ризики, які є найбільш прийнятними в конкретній ситуації, з врахуванням виду діяльності, політичного та економічного стану, рівню співпраці з зовнішнім контрагентом тощо. А вже на основі вибраного переліку та завдань оцінювання, визначитись з методами оцінювання та безпосередньо видами показників. Рекомендований процес дозволить не лише зменшити трудомісткість роботи, пов'язаної з управління ризиками, але й отримати оперативну інформацію для вирішення поставленої проблеми.

Перспективи подальших досліджень

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у представленні практичності рекомендованого процесу та розробленні критеріїв щодо вибору показників ризику в системі, які дозволять вибирати лише ті з них, які є актуальними та сприятимуть прийняттю оптимальних рішень при розробленні стратегії управління ризиками в подальшому.

Список літератури

1. Андрейчикова А.М. Еволюція поглядів на проблему ризику в економічній науці. *Economics Bulletin*, 2014, №1. С.38-49. https://ev.nmu.org.ua/docs/2014/1/EV20141_038-049.pdf.
2. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. *Фінансово-економічний словник*. К.: Знання, 2007. 1072с.
3. Червінська Т.М. Управління ризиками в АПК як передумова забезпечення стійкості галузі. *Ефективна економіка*, 2015, №11. <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=4711>
4. Цвігун Т.В. Поняття «ризик»: сучасний погляд. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені В.І. Даля*, 2011, № 3 (157). С. 246–250. <http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1630/1/Cvigun.pdf>
5. Посохов І.М. Дослідження існуючих наукових підходів до класифікації ризиків промислових підприємств. *Економіка. Фінанси. Право*, 2016, №1. С. 42-47. <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/5dbe0d49-6cd5-4e9f-8a98-1946b2345e64/content>
6. Двудіт З.П., Завербний А.С., Передало Х.С., Наумчук С.І. Ризики зовнішньоекономічної діяльності: особливості та методи управління ними. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*, 2019. Вип. 2. С. 1-9.
7. Левченко М.О. Політичний ризик як один з факторів впливу зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного підприємства. *Економічний вісник Донбасу*, 2011, №2 (24). С. 52-57
8. Подра О.П., Петришин Н.Я. особливості управління ризиками у митній сфері. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*, 2022. Вип. 1. С. 32-39
9. Rudnitska Y. Features of risk management in the foreign economic activity of the enterprises. *Збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес, інновації, менеджменту: проблеми та перспективи»*, Київ, 23 квітня 2020 року, 96-97
10. Hoshovska O., Poplavska Z., Kajanova Ya., Trevoho O. Random risks factors influencing cash flows: modifying RADR, *Mathematical Methods and Analysis for the Industrial Management and Business*, 2nd Edition, 13 Jan.2023 <https://www.mdpi.com/2227-7390/11/2/427>
11. Золотарьова О.В., Нікітіна Т.М., Марченко М.Ю. Особливості управління ризиками транспортного страхування. *Економіка та держава*, 2014, №2. С. 61-64.
12. Козуб В.О., Бестужева С.В. оптимізація умов зовнішньоекономічного контракту з використанням міжнародних термінів Incoterms. *Економіка та суспільство*, 2022. №3. <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1240/1195>
13. Волинець І. Оптимізація ризик-менеджменту на підприємствах. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 2016. <https://www.echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/250/204>
14. Горго І.О. Оцінка ризиків аграрний підприємств *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*, 2018. Вип. 2019. С. 49-57. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/455306>

15. Шереметинська О.В., Тюха І.В., Тур О.В. Особливості управління ризиками при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Ефективна економіка, 2022, №5. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/80.pdf

16. Якось І.С. Карта ризиків як елемент програми управління ризиками. Вісник економічної науки України, 2010, №1. С. 160-162. <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45446/33-Yakos.pdf?sequence=1>

17. Тарасюк Г.М., Поліщук Д.І. Управління підприємницькими ризиками в процесі обґрунтування господарських рішень. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». 2015, №1. С. 127-134.

References

1. Andreychikova A.M. Evolution of views on the problem of risk in economic science. Economics Bulletin, 2014, No. 1. pp. 38-49. https://ev.nmu.org.ua/docs/2014/1/EV20141_038-049.pdf.

2. Zagorodnii A.G., Voznyuk G.L. Financial and economic dictionary. K.: Znannia, 2007. 1072p.

3. Chervinska T.M. Risk management in the agricultural industry as a prerequisite for ensuring the sustainability of the industry. Effective economy, 2015, No. 11. <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=4711>

4. Tzvigun T.V. The concept of "risk": a modern view. Bulletin of the Eastern Ukrainian National University named after V.I. Dal. 2011. No. 3 (157). pp. 246-250. <http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1630/1/Cvigun.pdf>

5. Posokhov I.M. Research of existing scientific approaches to the classification of risks of industrial enterprises. Economy. Finances. Pravo, 2016, No. 1. pp. 42-47. <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/5dbe0d49-6cd5-4e9f-8a98-1946b2345e64/content>

6. Dvulit Z.P., Zaverbnyi A.S., Peredalo H.S., Naumchuk S.I. Risks of foreign economic activity: features and methods of their management. Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and development problems, 2019. Vol. 2. pp. 1-9.

7. Levchenko M.O. Political risk as one of the factors affecting the foreign economic activity of a machine-building enterprise. Economic Bulletin of Donbass, 2011, No. 2 (24). pp. 52-57

8. Podra O.P., Petryshyn N.Ya. features of risk management in the customs sphere. Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and development problems, 2022. Vol. 1. pp. 32-39

9. Rudnitska Y. Features of risk management in the foreign economic activity of the enterprises. Collection of abstracts of reports of the 1st International Scientific and Practical Conference "Business, Innovations, Management: Problems and Prospects", Kyiv, April 23, 2020, 96-97

10. Hoshovska O., Poplavska Z., Kajanova Ya., Trevoho O. Random risks factors influencing cash flows: modifying RADR, Mathematical Methods and Analysis for the Industrial Management and Business, 2nd Edition, 13 Jan.2023 <https://www.mdpi.com/2227-7390/11/2/427>

11. Zolotaryova O.V., Nikitina T.M., Marchenko M.Yu. Features of transport insurance risk management. Economy and the State, 2014, No. 2. pp. 61-64.

12. Kozub V.O., Bestuzheva S.V. Optimization of the terms of the foreign economic contract using the international terms Incoterms. Economy and society, 2022. No. 3. <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1240/1195>

13. Volynets I. Optimization of risk management at enterprises. Economic journal of Lesya Ukrainka East European National University, 2016. <https://www.echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/250/204>

14. Gorgo I.O. Risk assessment of agricultural enterprises. Scientific Bulletin of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine, 2018. Iss. 2019. pp. 49-57. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/455306>

15. Sheremetynska O.V., Tyukha I.V., Tur O.V.. Peculiarities of risk management in the implementation of foreign economic activity. Effective Economy, 2022, No. 5. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/80.pdf

16. Once I.S. The risk map as an element of the risk management program. Bulletin of Economic Science of Ukraine, 2010, No. 1. pp. 160-162. <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45446/33-Yakos.pdf?sequence=1>

17. Tarasyuk H.M., Polishchuk D.I. Business risk management in the process of justifying business decisions. Bulletin of the Zhytomyr State University of Technology. Series "Economic Sciences". 2015, No. 1. pp. 127-134.

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF THE RISKS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES

© Tomashkov S.B., Oherchuk Y.V., 2023

Risk is an integral part of the economic activity of any organizations that operate on the market in conditions of competition under the influence of external and internal environments. The word risk is often synonymous with loss, failure, which leads to negative consequences. However, no matter how many scientific or practical works are devoted to this issue, it will continue to be relevant, as the world becomes more changeable and threats have become an integral part of our lives. Therefore, assessing the impact of risks is an important component of management activities.

The purpose of the article is to analyze the essence of the concept of risk, to define the types of risks in foreign economic activity and to present the recommended stages of the process of assessing the impact of foreign economic activity risks of domestic companies through the formation of a system of indicators.

The article considers different approaches to the essence of the interpretation of the concept of "risk". Different types of risks that can affect the enterprise during its foreign economic activities are characterized. The process of assessing the impact of risks of foreign economic activity of domestic companies through the formation of a system of indicators has been formed. Each separate step of the recommended process is described. The qualitative and quantitative methods of assessment are described. It is emphasized that the choice of risks and, accordingly, their assessment indicators depends on the object of the study, the obtained information and its purpose.

Based on the results of the research, it was concluded that there are a large number of types of risks that cannot be covered in the research process. Therefore, in the process of managing risks in the field of foreign economic activity and assessing their impact, it is necessary to identify first the risks that are most acceptable in a specific situation, taking into account the type of activity, the political and economic situation, the level of cooperation with an external counterparty, etc. And on the basis of the selected list and evaluation tasks, decide on the evaluation methods and directly the types of indicators. The recommended process will allow not only to reduce the labour intensity of work related to risk management, but also to obtain operational information for solving the key problem.

Key words: risk, assessment, impact, foreign economic activity, process, method.